

BİR YAZINSAL YAPIT VE ÇEVİRİLERİ ÜZERİNDEN PROPAGANDA, İKNA VE RIZA SÖYLEMLERİNİ OKUMAK¹

Didem TUNA²

Özet

George Orwell'in ilk kez 1945 yılında yayınlanan *Animal Farm* başlıklı kitabı; bir fabl, 1917 Rus Devrimi ve sonrasında yaşananlara yönelik bir yergi ve son olarak da politika ve günlük yaşamda kullanılan çok çeşitli propaganda ve ikna yöntemini örnekleyen bir metin olarak üç farklı şekilde okunmaktadır. İlk yayınlandığından bu yana geçen 71 yılda, yaklaşık 70 dile çevrilmiş, milyonlarca satmıştır. Kitaba dünya çapında sürekli ve azalmayan bir ilginin olmasının nedenlerinden biri, içinde örneği sunulan propaganda ve ikna yöntemleri ile insanların rızasını kazanma şekillerinin günlük yaşamda da geçerliliğini korumasındandır. Metnin akışı içinde, kimi karakterlerin güç kazanmasının, gerçek yaşamda da karşılaşılabilecek bir şekilde diğerlerinin güç kaybetmesi ile sonuçlandığı görülmektedir. Diğer yandan, bu karakterlerin gerek güç kazanma ve gerekse gücü elinde tutma süreçlerinde, diğerlerinin de yine gerçek yaşamda söz konusu olabilecek bir şekilde, ya güç kaybetmek pahasına, ya da güçten paylarını almak uğruna ikna olup rıza gösterdikleri görülmektedir. Bu çalışmada, *Animal Farm* üzerinden propagandacının propaganda ve ikna söylemleri ile rıza gösterenin kendini ikna etmeye ve rıza göstermeye yönelik söylemleri metinlerarası bir bakışla irdelenmekte ve bu suretle gerek yazınsal metinlerde, gerekse gerçek yaşamda yer alan propaganda, ikna ve rıza söylemlerinin okunuşuna ışık tutulması amaçlanmaktadır. Çalışmada ayrıca, bu söylemlerin Türkçe ve Fransızca çevirilere ne şekilde yansıtıldığı ve özgün metindeki etkinin çevirilerde ne ölçüde sağlandığı değerlendirilmektedir.

Anahtar sözcükler: Çeviri göstergebilimi, George Orwell, *Animal Farm*, propaganda, ikna.

READING PROPAGANDA, PERSUASION AND CONSENT DISCOURSES THROUGH A LITERARY WORK AND ITS TRANSLATIONS

Abstract

First published in 1945, George Orwell's *Animal Farm* is read as a fable as well as a criticism of the Russian Revolution of 1917 and the subsequent events. The book is also read as a text that illustrates different techniques of propaganda and persuasion used in politics as well as in daily life. During the 71 years since its first publication, the book has been translated into nearly 70 languages and millions of copies have been sold. One of the reasons for the continuous and sustained interest in the book is the validity of the techniques of propaganda and persuasion illustrated, as well as the methods of gaining consent in daily life. In the course of the text, some characters' acquisition of power results in others' dispossession of it, in a way that can be the case in real life situations. On the other hand, in the process of these characters' obtaining and maintaining power, the others provide their consent, thereby sharing this power or losing it even further, once again in a way that may be witnessed in real life. In this study, discourses of propaganda, persuasion, self-persuasion, and consent are examined from an intertextual standpoint with the aim of shedding light on the reading of propaganda, persuasion and consent discourses in literary

¹ Bu makale, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Doktora Programı kapsamında Prof. Dr. Sündüz Öztürk Kasar tarafından yönetilen "Göstergebilimin Çeviri Alanına Uygulanması: George Orwell'in *Animal Farm* Başlıklı Yapıtının Üç Dilde Çözümlemesi ve Karşılaştırılması" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü, didem.tuna@yeniyuzyil.edu.tr

texts and real life. In addition, the reflections of these discourses in French and Turkish is evaluated to see the extent to which the impact of the original is achieved in translations.

Keywords: Semiotics of translation, George Orwell, *Animal Farm*, propaganda, persuasion

1. Giriş

Metinler arasılık, bir metin yazarının o metin ve diğer metinler arasında kurduğu dilsel veya izleksel ilişki yoluyla, o metinle diğer metinler arasında kurulan bir bağdaşıklık, gönderimsel ve bağımlı bir ilişkidir; metni anlamak için de, metnin bağlamının dışına çıkan bu dilsel ya da izleksel ilişkiyi çözümlmek gerekir (Boztaş, Okyayuz Yener, 2006: 78). Metinler arasılık ilişkilerinin ele alınması, göstergibilimsel bir çözümlmede başvurulacak en önemli işlemlerden biridir. George Orwell'in ilk kez 1945 yılında yayınlanan *Animal Farm* başlıklı yapıtı da hem bir fabl, hem 1917 Rus Devrimi ve sonrasında yaşananlara yönelik bir yergi ve son olarak da politika ve günlük yaşamda kullanılan çok çeşitli propaganda ve ikna yöntemini örnekleyen bir metin olarak üç farklı şekilde okunmaktadır. Bu çalışmada, metindeki söylemlerin içine sızmış olan propaganda ve ikna yöntemlerine yönelik bir okuma gerçekleştirilmekte ve bunların kullanımı sonucunda ortaya çıkan rıza söylemleri de değerlendirilmektedir.

Orwell, yapıtını oluşturan söylem ve eylemler ile bunları betimleyen bölümlerde insan doğasını, güç kavramını, gücün başkalarına karşı hangi koşullarda örtük, hangi koşullarda açık bir biçimde uygulanabileceğini, metin içine gizlediği propaganda ve ikna yöntemleriyle ince ince işleyip anlatmıştır. Yazınsal yapıtta ancak örtük biçimde yer alan ve günlük yaşam söylemlerinde de doğrudan ifade edilmeyen farklı propaganda ve ikna yöntemlerini, söylemlere metinler arası bir bakışla yaklaşarak okumak mümkündür. Bu çalışmada, *Animal Farm* üzerinden gerek yazınsal yapıtlarda, gerekse günlük yaşamda yer alan söylemlerin içine belli amaçlar doğrultusunda karışan farklı propaganda ve ikna yöntemleri metinler arası bir bakışla ayrıştırılarak irdelenmekte ve böylelikle söz konusu yöntemlerin her iki bağlamda da söylemlerin içinde fark edilip okunuşuna yönelik bir örnek oluşturulması amaçlanmaktadır. Çalışmada ayrıca propaganda, ikna ve rıza söylemlerinin yapıtın Türkçe ve Fransızca çevirilerine ne şekilde yansıtıldığı ve metnin çevirilerinde gözden kaçan ya da göz ardı edilen kimi ayrıntıların propaganda içerikli söylem söz konusu olduğunda anlamı yer yer nasıl dönüştüğüne değinilerek, özgün metindeki etkinin çevirilerde ne ölçüde sağlandığı değerlendirilmektedir.

2. *Animal Farm*'da Propaganda, İkna ve Rıza Söylemlerinin Özneleri

Animal Farm, temel olarak bir çiftlikte ağır koşullarda yaşayan hayvanları konu almaktadır. Çiftliğin sorumsuz ve sarhoş sahibi Mr. Jones tarafından sömürülen hayvanlar, Old Major isimli bilge domuzun öğretileri ışığında ayaklanarak çiftliği ele geçirir ve yönetime el koyar. Ancak kısa zaman içinde domuzlar ön plana çıkarak gücü ele geçirecek, çeşitli propaganda ve ikna yöntemlerinin de etkin kullanımı ile diğer hayvanların üzerinde gittikçe artan boyutlarda hâkimiyet kuracaklardır. Yapıtın başında domuzlar elde ettikleri gücü örtük biçimde kullanırlarken, zaman içinde artık diğer hayvanlardan hiçbir çekinceleri kalmaz. Güçlerini söylem ve eylemleri ile açık bir şekilde sergilemeye başlarlar, hatta işi diğer hayvanlara yönelik fiziksel işkenceye vardırırılar, kimi hayvanları da iftira ve kumpaslarla katlederler. Tüm bunlar olup biterken, hayvanların içinde bulunduğu durumun Jones'un zamanından bir farkı kalmaz, hatta koşullar daha bile ağır hale gelir. Böylece, tarihin bazı açılardan tekerrürden ibaret olduğu bir kez daha kanıtlanır ve hayvanların hikâyesi başladığı noktaya geri dönmüş olur.

Animal Farm'da yer alan karakterler, propaganda ile özne ya da nesne olarak ilişkilendirilmiştir. Bu özne ve nesnelere, gerçek yaşamdaki propagandacılarla, propagandaya şu ya da bu şekilde maruz kalanlarla ve farkında olmadan propagandaya alet olanlarla örtüşmektedir. Bu bölümde, propagandacıların, propagandaya alet olanların ve maruz kalanların söylemlerinde açık ya da örtük olarak yer alan propaganda ve ikna yöntemleri saptanacaktır. Her bir söylemi üreticisi ile birlikte değerlendirmek adına da, öncelikle bu çalışma kapsamında incelenen örneklerde adı geçen ya da söylemine yer verilen karakterlere ilgili bilgi verilecek, sonrasında da bu karakterlerin söylem ya da eylemlerindeki farklı propaganda ve ikna yöntemlerinden birer örnek ele alınacaktır. Sonrasında ise, rıza gösterenlerin kendilerini ikna etmeye ve rıza göstermeye yönelik söylemleri değerlendirilecektir.

İlk olarak, Karl Marx'ı anıştıran Old Major adlı bilge domuz, öykünün başında yaptığı konuşmayla hayvanları etkisi altına alıp ikna ederek devrime giden ayaklanmanın gerçekleşmesini sağlar. Old Major öldükten sonra Snowball ile beraber yönetimde söz sahibi olan ve Josef Stalin'i anıştıran diğer bir domuz karakteri Napoleon ise, hitabeti çok kuvvetli olmamakla birlikte uygun propaganda yöntemleri ve çeşitli strateji, kumpas ve dalaverelerle diğer hayvanları kandırıp istediği doğrultuda yönlendirmeyi başarır. Lev Troçki'yi anıştıran diğer bir domuz Snowball ise, Napoleon'un propagandasına kurban giderek çiftlikten kovulur. Çiftlikte gelişen her tür kötü olay strateji gereği ona mal edildiğinden, lider konumundan günah keçisi konumuna geçiş yapar.

Napoleon'un propaganda sorumlusu Squealer da yine bir domuzdur. Yeni sisteme ve Napoleon'a ilişkin her konuda aydınlatıcı ve ikna edici bir açıklaması mutlaka bulunan Squealer, dili çok etkin kullanır, sözcük oyunları yapar, her olay ya da olgu hakkında bir fikir üretebilir, her konuda görüş bildirebilir ve hitabeti sayesinde hayvanlar üzerinde etkili olur. Squealer, belli bir kişiden ziyade, genel bir kavram olarak propagandayı ya da yine bir propaganda aracı olarak medyayı anıştırmaktadır. Squealer, yerine göre bir propaganda sorumlusu ya da bir algı yönetimi uzmanı, yerine göre bir kışkırtıcı işlevi görmekte olup, görevi "düşünceleri dışarıdan güdülen bir dizi birey" (Domenach, 1995: 119) ya da kitle yaratmaktır.

Doğdukları anda Napoleon tarafından annelerinden alınıp özel olarak yetiştirilerek beyinleri yıkanan dokuz köpek ise, maruz kaldıkları propaganda sonucunda bir tek Napoleon'u tanır, bir tek onun emirlerini yerine getirir ve Napoleon'un terör estirip, korku salarak diğer hayvanları sindirmesinde etkin rol oynarlar. En kritik zamanlarda "4 ayak iyi, 2 ayak kötü" sloganını defalarca tekrar ederek dikkatleri ve konuyu dağıtan koyunlar ise, gündemi değiştirme işlevi görürler. Koyunlar, güdüm ile hareket ederek bilinçsizce başkalarının strateji ve emellerine alet olan ve böylelikle farkına bile varmadan propaganda nesnesi görevi gören saf insanları anıştırmaktadırlar. Diğer yandan, çiftlikte bir de propaganda ile dayatılanlara rıza göstermek suretiyle domuzlara alet olan hayvanlar vardır. Örneğin, çok güçlü olmakla birlikte kendi gücünün farkında olmayan çalışkan araba atı Boxer, proletaryayı anıştırmaktadır. Sisteme ve önderlere son derece sadıktır ancak eleştirel düşünme yeteneğinden yoksundur. Dilinden hiç düşürmediği "Napoleon her zaman haklıdır" ve "Daha çok çalışacağım" ilkeleri ile hem kendini ikna edip, hem de diğer hayvanları da olumlu düşünmeye ve çok çalışmaya yönlendirirken, domuzların her yaptığına rıza gösterir. Dişi araba atı Clover ise Boxer kadar saf değildir, zaman zaman bir şeylerin farkına varmakta ancak nedense gördüklerinin doğruluğu hakkında ısrarcı olmamakta, görünenlerle olanların farkı karşısında, kendisinin yanlış hatırladığını düşünerek kendini ikna etmekte ve yaşadıklarına rıza göstermektedir. Sonuçta metindeki tüm karakterlerin şu ya da bu şekilde propaganda ile bağlantısı vardır. Ürettikleri söylemler irdelenirken de, değerlendirmelerin bu ilişkiler bağlamında yapılmasında fayda olacaktır.

2.1. Propaganda ve İkna Yöntemlerinin Kullanılması

Propaganda ve ikna yöntemlerini içeren söylemler, ilk bölümden itibaren metnin içine ince ince işlenmiş durumdadır. Metnin ilk bölümünde Old Major, hayvanları toplantıya çağırarak Mr. Jones'un ve Manor Çiftliği'nde geçerli olan düzenin antipropagandasını ve tasarladığı yeni düzenin de propagandasını yapar. Böylece daha ilk bölümden itibaren, metnin propaganda ve ikna yöntemlerine yönelik okuması fabl ve yergi olarak okumaları ile paralel olarak devam eder.

- *"Now, comrades, what is the nature of this life of ours? Let us face it: our lives are miserable, laborious and short"* (Orwell, 1997: 3) / *"Evet yoldaşlar, şu yaşamımızın özü nedir? Onunla yüzleşelim: Yaşamlarımız sefildir, külfetlidir ve kısadır"* sözleri ile Old Major, "sözde soru sorma" yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemde, soru soranın soru sorulunu belli bir düşünceye yönlendirmesi söz konusudur. Bu örnekte Old Major yanıt alma amacı gütmemekte, sorduğu sorunun yanıtını kendi vererek gereken etkiyi yaratmaktadır.

- *"We are born, we are given just so much food as to keep the breath in our bodies, and those of us who are capable of it are forced to the last atom of our strength"* (Orwell, 1997: 3) / *"Doğarız ve ancak hayatta kalacak kadar yiyecek verilir bize ve yapabilenlerimiz gücünün son damlasına kadar çalışmaya zorlanır"* sözleriyle Old Major, "duygu sömürüsü" yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemde acıma duygusu harekete geçirilmekte ve muhatapların başka şartlar altında kabul etmeyecekleri bir sonuca yönelmeleri sağlanmaktadır (Tindale, 2007: 115) Başvurulan bu yöntemle hayvanlar, kendi durumlarını fark edip kendi kendilerine acımaktadırlar. Öte yandan, kullandığı "biz" diliyle, "grup kimliğine başvurma" yönteminden yararlanarak, hem kendini hayvanlarla eşitleyip bütünleşmekte, ayrıca birlik olma fikrini de inceden inceye işlemektedir. Öte yandan, "biz" olduğunda, "siz" ve "onlar" da vardır. Bu dil ile Old Major hayvanları kendi içlerinde birleştirirken, başka birilerini de ötekileştirmektedir.

- *"No animal in England knows the meaning of happiness or leisure after he is one year-old. No animal in England is free!"* (Orwell, 1997: 3) / *"İngiltere'deki hiçbir hayvan bir yaşına geldikten sonra mutluluk ya da boş vakit nedir bilmez. İngiltere'deki hiçbir hayvan özgür değildir!"* sözleriyle Old Major "genelleme" yöntemine başvurmaktadır. Burada Old Major'un başvurduğu, "mutlak genelleme" (Tindale, 2007: 150) yöntemidir, zira hayvanların ayaklanmasını sağlamak için söylemine istisnasız hepsini dâhil etmektedir. Hiçbir hayvanın mutlu ve özgür olmadığını duymak ve diğer hayvanların da aynı kaderi paylaştığını bilmek, hayvanlar açısından birleştirici bir unsur olacaktır zira söz konusu olan bir tür cefa kardeşliğidir.

- *"Man is the only creature that consumes without producing. He does not give milk, he does not lay eggs, he is too weak to pull the plough, he cannot run fast enough to catch rabbits"* (Orwell, 1997: 4) / *"İnsan üretmeden tüketen tek varlıktır. Süt vermez, yumurtlamaz, saban süremeyecek kadar güçsüzdür, tavşanları yakalayacak kadar hızlı koşamaz"* sözleriyle Old Major, "ötekileştirme" ve "kitlenin anlayacağı dilden konuşma" yöntemlerini kullanmaktadır çünkü insanın yapamadıklarına ilişkin örnekler, hayvanların yapabildikleri ve kolayca anlayabilecekleri örneklerdir. "Kitlenin anlayacağı dilden konuşma" adlandırmasını, kullanılan üslup ve ifadelerin hitap edilen topluluğun özelliklerine göre seçilmesi anlamında kullanılmaktadır. Dinleyicileri sıkmak, onlara basit ya da zor gelecek bir hitabet tarzı kullanmak, amaçlanan iletinin verilememesi ve iletişimin kopması ile sonuçlanabilir. Bu nedenle aynı içerik, farklı topluluklara farklı dillerle anlatılabilir. Öte yandan, insanlar ve hayvanlar aynı türden değildir, hayvanların türleri de farklıdır. Sonuçta, kimi süt veremez, kimi yumurtlayamaz, kimi saban çekemez ve kimi tavşan yakalayamaz. Öyle ise, Old Major'ın,

insanlarla hayvanları karşılaştırırken kullandığı aslında “yanlış benzetme” yöntemidir ve “A ve B arasında bir benzerlik kurularak, A’nın özelliklerinin B’de de olması gerektiği şeklinde yanlış çıkarım yapma” (Alatlı, 2001: 94) durumudur, ancak her şekilde ötekileştirme amacına hizmet etmekte ve birilerinin olumsuz yönde ayrıştırılması ile sonuçlanmaktadır. Old Major bu sözlerle ayrıca “niteliksel adam karalama” yöntemine başvurmaktadır. Bu yöntemde, “bir kimsenin görüşlerinin yanlış olduğuna dair delil sunmak yerine, o kimsenin niteliklerine (kişiliğine, karakterine, niyetlerine, vasıflarına, vs.) saldırarak, reddetmek veya karşı iddiada bulunmak” (Alatlı, 2001: 61) yoluna gidilir. Old Major, insanın doğası gereği yapamadığı şeyleri eleştiri konusu yapıp, insanda bulunmayan kimi nitelikler üzerinden saldırıya geçmektedir. Bu yöntemde, kişinin öne sürdüğü sav ya da önermeler yerine, kendisinin hedef alınması söz konusudur.

- “No animal escapes the cruel knife in the end. You young porkers who are sitting in front of me, every one of you will scream your lives out at the block within a year. To that horror we all must come- cows, pigs, hens, sheep, everyone. Even the horses and the dogs have no better fate. You Boxer, the very day that those great muscles of yours lose their power, Jones will sell you to the knacker who will cut your throat and boil you down for the foxhounds. As for the dogs, when they grow old and toothless, Jones ties a brick round their necks and drowns them in the nearest pond” (Orwell, 1997: 4) / “Hiçbir hayvan sonunda gaddar bıçaktan kurtulmaz. Siz karşımda oturan genç domuzlar, her biriniz bir yıl içinde cellat kütüğünde bağıra bağıra can vereceksiniz. Bu dehşet hepimizin başına gelecek – ineklerin, domuzların, tavukların, koyunların, herkesin. Atlarla köpeklerin bile kaderi daha iyi değil. Sen Boxer, şu muazzam kasların güçlerini yitirdiği gün Jones seni at kasabına gönderecek, o da gırtlakımı kesip, seni haşlayıp av köpeklerine yedirecek. Köpeklere gelince, yaşlanıp dişleri döküldüğünde, Jones boyunlarına bir tuğla bağlayıp, en yakın gölde boğacak onları” sözleriyle Old Major, kimi hayvanlar üzerinde “adı ya da üyesi olduğu grubun adıyla hitap etme” yoluyla etki yaratmakta, hayvanların nasıl katledileceğini anlattığı için de “korkuya başvurma” ya da “tehdide başvurma” yöntemini de kullanmış olmaktadır. Bu yöntemle insanlar, “hoş olmayan ya da arzu edilmeyen sonuçları göz önünde bulundurarak harekete geçerler” (Tindale, 2007: 109). Burada da Old Major üstü kapalı olarak, eğer ayaklanmazlarsa hayvanların başlarına gelecek felaketleri anlatarak onları korkutmakta ve tehdit etmektedir.

- “Is it not crystal clear then, comrades, that all the evils of this life of ours spring from the tyranny of human beings? Only get rid of Man, and the produce of our labour would be our own” (Orwell, 1997: 5) / “Öyleyse gün gibi ortada değil mi, yoldaşlar, şu hayatın tüm kötülüklerinin insanların zorbalığından kaynaklandığı? İnsandan kurtulun, emeğimizin ürünü kendimizin olsun” sözleriyle Old Major, insanlardan kurtulmanın her tür sorunun çözümü olacağını ifade ederek “basitleştirme” yönteminden yararlanmaktadır. Bu yöntem, karmaşık sorunlara basit yanıtlar bulmak için işe gelecek yuvarlak sözlerin kullanılmasından ibarettir. (Psychological Operations, 1979: 1-2). Bir konunun aşırı derecede basitleştirilmesi, olayların bütün yönleriyle görülmesini engelleyerek kişilerin kendilerine sunulan kısıtlı verilerle önceden tasarlanmış bir sonuca yönlendirilmelerine neden olabilir.

- “[...] sooner or later justice will be done” (Orwell, 1997: 5) / “er ya da geç adalet yerine gelecek” sözleriyle Old Major, “kaçınılmaz zafer” yöntemini kullanmaktadır. “Bu yöntem, insanların kazanan tarafta olmaya dair doğal isteğini pekiştirir. İnsanları, bir programın karşı koyulamaz bir kitlesel hareketin ifadesi olduğuna ve katılmanın da kendi çıkarlarına olduğuna ikna etmede kullanılır” (Psychological Operations, 1979: I-1). Bu sözlerle iletilen de, ayaklanma sonucunda mutlaka başarıya ulaşılabileceğidir, bu durumda da ayaklanmaya katılan başarıdan payını alacaktır.

- “*All men are enemies. All animals are comrades!*” (Orwell, 1997: 5) / “*Tüm insanlar düşmandır. Tüm hayvanlar yoldaştır*” sözleriyle Old Major, insanları ötekileştirerek “ortak düşman gösterme” yöntemini kullanmakta ve hayvanların ortak düşmana karşı birleşmelerine ön ayak olmaktadır. Burada ortak düşman, hayvanları hızla harekete geçirmek için lazımdır. “Düşmanı saptama” diye de adlandırılabilir yöntem, “karmaşık bir durumun, düşmanın kimliğinin açıkça belirlendiği bir noktaya indirildiği bir basitleştirme şeklidir” (Psychological Operations, 1979: 1-3). Böylelikle, derin bir sorunun, düşmanın kimliğinin saptanıp açıklanması ile adeta yarı yarıya çözülmüş gibi gösterilmesi söz konusudur.

- “*Ribbons*”, he said, “*should be considered as clothes, which are the mark of a human being. All animals should go naked*” (Orwell, 1997: 12). / “*Kurdeleler*”, dedi, “*giysi olarak kabul edilmelidir, giysiler de insanoğlunun işaretidir*” açıklamasıyla Snowball, kurdeleyi giysi sınıflamasına sokarak insana özgülüğünü vurgulamakta ve hayvanların çıplak gezmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu sözlerle Snowball, hayvanları “tek tipleştirme” yöntemi kullanarak, öncelikle görünüşleri, sonra da düşünce yapılarını aynılaştırmayı hedeflemekte, böylece aralardan yükselebilecek farklı sesler için şimdiden bir önlem almaktadır. Hayvanlar, insanlara benzememeli, ancak birbirlerinin aynısı olmalı, farklı renk ya da ses vermemelidirler.

Öte yandan, Napoleon’un hayvanları ambara götürüp beslenmelerini sağlması da ayrı bir propaganda yöntemidir. Beslenmek, canlıların birincil gereksinimidir. Bu nedenle, “kitleleri doyurma” etkin bir propaganda yöntemidir. Özellikle erzak gereksiniminin karşılanması, bunun yanı sıra yakacak gibi yine temel gereksinimlerden sayılan açıkların giderilmesi, kitleler üzerinde doğrudan olumlu etki yaratacak hamlelerdir. Bunun yanı sıra, besleyene minnettar kalınması da propagandacının çıkarına hizmet eder. Napoleon, hayvanların ortaklaşa kazandıkları bir zafer sonunda, diğer hayvanların da kendisiyle eşit konumda olması gerekirken, onları ambara yönlendirmekle sanki ambarda bulunan ürünlerin sahibi kendisiymiş gibi bir algı yönetimi yürütmekte ve kendisini sessiz ve derinden hayvanları besleyen, onları koruyan ve düşünen bir yüce gönüllülük içinde göstermeyi bilmektedir.

- “*Let us make it a point of honour to get in the harvest more quickly than Jones and his men could do.*” (Orwell, 1997: 15). / “*Hasadı Jones ve adamlarından daha hızlı kaldırmayı bir onur meselesi haline getirelim*” sözleriyle Snowball, “erdemli sözler” yöntemini kullanmaktadır. Bu öneriyle Snowball, hayvanları yüce bir amaç için daha çok çalışmaya yönlendirirken, “onur” sözcüğünü kullanarak işi farklı bir noktaya taşımaktadır çünkü “onur”, “erdemli sözler” kapsamındadır. “Erdemli sözler”, “hedef kitlenin değer dizgesi içinde bulunan ve bir insan ya da mesele ile ilintilendirildiğinde olumlu bir imaj yaratan sözlerdir” (Psychological Operations, 1979: 1-4). Öte yandan Snowball, Jones ve adamlarını işin içine karıştırarak ortak düşmanı anımsatmakta ve böylelikle hayvanların bir araya gelip hasada daha kuvvetli yoğunlaşmalarını sağlama amacını ortaya koymaktadır.

Yapıtın belki de en önemli söylemlerinden biri, ineklerden sağılan sütün ne olacağı ile ilgili soruya yanıt olarak Napoleon’un “*Never mind the milk comrades! That will be attended to*” (Orwell, 1997: 15) / “*Boş verin sütü yoldaşlar, onun çaresine bakılır*” demesidir. Napoleon, hem soruyu geçiştirmekte, hem de “çaresine bakılır” derken kullandığı edilgen çatı ile sütün çaresine kimin bakacağını gizlemektedir. Sütle kimin ilgileneceği ve nasıl ilgileneceği havada kalmış bir konudur. Bu anlamda, Napoleon “belirsizlik” yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemde konu kasıtlı olarak açık uçlu bırakılır, böylelikle kitle “kendi yorumunu yapabilir” (Psychological Operations, 1979: 1-2). Bu sayede kitlede rahatsızlık yaratacak gerçekler telaffuz edilmemiş olur çünkü gerçeği açıklamak propagandacının hiç de işine gelmemektedir. Domuzlar bu noktada henüz gerçeği açıklama taraftarı olmadıklarından, sütle ilgili soruyu

Napoleon kaçamak bir yanıtla geçiştirmektedir. İleride gereken koşullar oluştuğunda, domuzlar için çekince kalmayacaktır.

- *“Many of us actually dislike milk and apples. I dislike them myself”* (Orwell, 1997: 21) / *“Aslında çoğumuz süt ve elmayı sevmez. Ben kendim de sevmem”* sözleriyle Snowball, kendisinin de süt ve elmadan hoşlanmadığını söyleyerek “kendini örnek gösterme” yöntemini kullanmakta ve kendisini ortaya koyarak inandırıcılığını arttırmayı amaçlamaktadır. Squealer da diğer hayvanları domuzların süt ve elmaları istemeyerek tükettiklerine inandırarak bu etkiyi sağlamaya çalışmaktadır. Squealer’ın yaratmaya çalıştığı izlenime göre, domuzlar elma yiyip süt içmekle, sevmedikleri bir şeyi zorunluluk nedeniyle yaptıkları için kendilerini bir bakıma feda etmektedirler. Bu anlamda diğer hayvanların domuzlara karşı takdir duygusu geliştirmeleri beklenmektedir.

- *“Milk and apples (this has been proved by science, comrades) contain substances absolutely necessary to the well-being of a pig”* (Orwell, 1997: 21) / *“Süt ve elma (bilimsel olarak da kanıtlanmıştır, yoldaşlar) bir domuzun sağlığı için kesinlikle gerekli olan maddeler içermektedir”* sözleriyle Squealer, hayvanların aksini kanıtlayamayacağı birşeyi ileri sürmektedir. Burada Squealer’ın yaptığı, “kitlenin anlamayacağı dilden konuşma” yöntemi olarak da adlandırılabilir. Anlayamadıkları için, söylenenlerin aksini kanıtlamaları mümkün değildir. Bu noktada, ilginç olabilecek bir ayrıntıyı vurgulamak yerinde olur. Daha önce “kitlenin anlayacağı dilden konuşma” yönteminden söz etmiştik. Şimdi ise “kitlenin anlamayacağı dilden konuşma” yönteminden söz ediyoruz. Demek ki, propaganda yaparken, kimi zaman anlaşılır, kimi zaman da anlaşılmaz olmak gerekmektedir zira insanlar, kimi zaman anladıkları şeylere ikna olup rıza gösterir. Kimi zaman ise anlatılan şeyler, dinleyeni çok aşabilir ve hiçbir şey anlamadığı için karşı çıkacak bir şey bulamayıp da rıza gösterebilir.

- *“We pigs are brain workers. The whole management and organisation of this farm depend on us. Day and night we are watching over your welfare. It is for your sake that we drink that milk and eat those apples”* (Orwell, 1997: 21) / *“Biz domuzlar kafa emekçileriyiz. Çiftliğin bütün yönetimi ve örgütlenmesi bize bağlı. Sizin uğrunuz bu sütü içiyoruz, bu elmaları yiyoruz biz”* sözleriyle Squealer, “mazeret” yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntem, “kişinin, başkalarına tatbik edilen standart, ilke kural, vb. şeyleri, geçerli bir neden olmaksızın kendisi için geçerli olmadığını savunması” (Alatlı, 2001: 113) olarak tanımlanabilir. Squealer da, bu yöntemle süt ve elmayı domuzların tüketmesine mazeret üretmektedir. Öte yandan Squealer, “sizin uğrunuz” diyerek italik karakterlerle yazılmış “sizin” sözcüğü üzerinden “vurgulama” yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntem, “bir kelime veya ifadeye vurgu yaparak farklı bir anlam elde etme veya anlamı kaydırma” (Alatlı, 2001: 37) olarak tanımlanabilir.

- *“Do you know what would happen if we pigs failed in our duty? Jones would come back! Yes, Jones would come back! Surely, comrades, [...] surely there is no one among you who wants to see Jones come back?”* (Orwell, 1997: 21) / *“Biz domuzlar görevimizi yerine getiremezsek ne olur biliyor musunuz? Jones geri gelir! Evet, Jones geri gelir! Hiç kuşkusuz, yoldaşlar, [...] hiç kuşkusuz aranızda Jones’un geri gelmesini isteyen hiç kimse yoktur?”* sözleriyle Squealer’ın söylediği, ya süt ve elmalar domuzlara ayrılacağı, ya da Jones’un geri geleceğidir. Bu yaklaşım, “ya siyah ya beyaz” yöntemine bir örnektir. Bu yöntem “gerçekte çok seçenek olmasına rağmen, muhatabı birbirine karşıt iki seçenek arasında bırakma” (Alatlı, 2001: 70) olarak tanımlanmakta olup, “yanlış ikilem yaratma” veya “ya / ya da” yöntemi olarak da adlandırılmaktadır. Yapıtın akışı içinde Squealer’ın hayvanları Jones’un geri dönmesiyle tehdit ettiği her bölüm, “ya siyah ya beyaz” yöntemine örnek oluşturmaktadır.

- “*Four legs good two legs bad*” (Orwell, 1997, 28). / “*Dört ayak iyi iki ayak kötü*” sözleriyle koyunlar, insanların düşman ve hayvanların dost olduğunu defalarca tekrar ederek, “slogan atma” yöntemine başvurmuşlardır. Bununla birlikte, defalarca tekrar edilen sloganın içi boşalmakta, ne duyanlar içeriğine dikkat etmekte, ne de söyleyenlerin kulakları ağzlarından çıkkanı duymaktadır. Snowball ne zaman konuşsa, koyunlar konuşmayı bu sloganla böldüklerine göre, Snowball’un propagandasını zayıflatma amacına alet edildikleri açıktır. Koyunların yaptığı ayrıca “gündemi değiştirme” yöntemine de bir örnektir.

- “*This would light the stalls and warm them in winter and would also run a circular saw, a chaff-cutter, a mangel-slicer, and an electric milking machine. The animals had never heard of anything of this kind before [...] and they listened in astonishment while Snowball conjured up pictures of fantastic machines which would do their work for them*” (Orwell, 1997: 29) / “*Bu, ahırları aydınlatacak ve kışın da ısıtacak, ayrıca motorlu testere, saman makinesi, pancar dilimleyici ve elektrikli süt sağma makinesini çalıştıracaktı. Hayvanlar daha önce hiç böyle bir şey duymamışlardı [...] ve Snowball onların yerine iş görecekti bu müthiş makineleri zihinlerinde canlandırırken, onlar da şaşkınlıkla dinliyorlardı*” ifadesinden, hayvanların Snowball’un yel değirmeni projesine pek akıl erdiremedikleri ortaya çıkmaktadır. Burada Snowball, aslında kasten olmasa da “kitlenin anlamayacağı dilden konuşma” yöntemini kullanmaktadır. Hayvanlar ise, çok anlamasalar da anlatılanın cazibesine kapılmışlardır.

- “*Too amazed and frightened to speak, all the animals crowded through the door to watch the chase*” (Orwell, 1997: 32) / “*Konuşamayacak kadar hayrete ve dehşete düşen hayvanlar, kovalamacayı izlemek için kapıya yığıldı*” ifadesiyle, hayvanların gözlerinin önünde Snowball’un dokuz köpeğin saldırısına uğraması sırasında yaşanan şaşkınlık ve korku dile getirilmektedir. Burada Snowball fiziksel bir saldırıya uğrasa da, bunun arkasındaki gözdağı, o anda olayı izlemekte olan diğer hayvanlara yöneliktir ve “psikolojik savaş” yöntemidir. Psikolojik savaş, “temeli propagandaya dayanan, karşıt düşünceli grupların birbirlerini etkileyebilmek ve kendi düşüncelerini kabul ettirmek için aralarında tehdit, şantaj, yıldırma vb. psikolojik öğelerin kullanıldığı mücadele türü”³ olarak tanımlanabilir. Napoleon da hayvanlar üzerinde etkili olmak ve onların boyun eğmelerini sağlayarak gücüne güç katmak amacıyla köpekleri birer tehdit unsuru olarak kullanmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi *Animal Farm*’da anlatıcı, her şeyi bilen, her şeyi gören bir üçüncü şahıstır ve hayvanların içlerinden neler geçirdiklerini bilmesi nedeniyle, anlattıkları hayvanların bakış açısını da içermektedir. Metnin çeşitli bölümlerinde karşılıklı konuşmalardan olduğu gibi, bu konuşmaların dışında anlatılanlardan da çeşitli propaganda yöntemlerini saptamak mümkündür. Konuşmalar dışında kalan bölümlerde aktarılanların çoğu buraya kadar verilen örneklerde olduğu gibi doğrudan domuzların aşıladığı fikirlerdir. Bunlar domuzların yürüttüğü algı yönetimi ve propagandanın etkilerinden kaynaklanmaktadır.

- “*But sometimes you might make the wrong decisions, comrades, and then where should we be?*” (Orwell, 1997: 33) / “*Ama kimi zaman yanlış kararlar da alabilirsiniz, yoldaşlar, o zaman halimiz ne olur?*” sözleriyle Squealer “imalı soru” yöntemini kullanmaktadır. Bu tür sorular “genellikle soranın kabul veya önyargıları ile bir uyumluluk ortaya çıkarmak üzere” (Alathı, 2001: 77) sorulmuş sorulardır. Squealer’ın yaptığı da hayvanların yanlış karar alma olasılıklarının olduğunu ve bunun parlak sonuçlar getirmeyeceğini ima etmektir.

³ Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, “psikolojik savaş”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54bbc5d20b7888.56838867 [18.01.2015].

- *“The windmill was, in fact, Napoleon’s own creation (Orwell, 1997: 35) / “Yel değirmeni, aslında, Napoleon’un kendi yarattığı idi”* açıklamasından, Squealer’ın diğer hayvanları ait yel değirmeni projesinin gerçekte Snowball’a değil de, Napoleon’a ait olduğuna inandırmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Oysa hayvanlar bu fikri ortaya atanın Snowball olduğunu ve bu uğurda ne kadar çok çalıştığını bilmektedirler. Burada kullanılan, “tarihi yeniden yazma” yöntemidir. Bu yöntemle hayvanların gözleriyle görüp, kulaklarıyla duyduklarına değil, domuzların söylediklerine inanmaları hedeflenmektedir.

- *“If they had no more food than they had in Jones’s day, at least they did not have less. The advantage of only having to feed themselves, and not having to support five extravagant human beings as well, was so great that it would have taken a lot of failures to outweigh it” (Orwell, 1997: 37) / “Yiyecekleri Jones’un zamanından daha fazla olmasa da, en azından daha az da değildi. Beş savurgan insanı sırtlarında taşımayıp, yalnızca kendilerini beslemek durumunda olmak birçok başarısızlığa ağır basacak kadar büyük bir avantajdı”* açıklamasından domuzların “kötünün iyisi” yöntemini kullandıkları anlaşılmaktadır: “Bu, izlenen yol haritasının belki de arzu edilmez olduğunu ancak bunun dışında herhangi bir seçeneğin çok daha kötü sonuç vereceğini kabul etme yöntemidir. Bu yöntem genellikle özverilere gereksinim olduğunu açıklamak için ya da hedef kitlenin hoşuna gitmeyen sert önlemlerin makul gösterilmesi için veya kişisel özgürlükleri kısıtlamak için kullanılır.” (Psychological Operations, 1979: 1-2). Hayvanların bakış açısından aktarılan bu bölümden, henüz domuzları sırtlarında taşıdıklarının bilincine varmadıkları anlaşılmaktadır.

- *“Are you certain that this is not something that you have dreamed, comrades? Have you any record of such a resolution? Is it written down anywhere?” (Orwell, 1997: 39) / “Bunu rüyanızda görmediğinize emin misiniz yoldaşlar? Böyle bir kararın kaydı var mı sizde? Bir yerlerde yazılı mı bu?”* sözleriyle Squealer, hayvanları bizzat yaşayıp anımsadıkları olayların aksine inandırmaya çalışarak “tarihi yeniden yazma” yöntemini kullanmaktadır. Napoleon’un ticarete atılma kararını temize çıkarması gereken Squealer aslında hiçbir zaman ticaret yapılmasına yönelik bir yasak konmadığından söz etmektedir.

- *“You did not suppose, surely, that there was ever a ruling against beds?” (Orwell, 1997: 41) / “Yataklar ile ilgili bir hüküm olduğunu sanmamışsınızdır herhalde”* sözleriyle Squealer “tarihi yeniden yazma” yöntemini kullanarak, yatakta yatma yasağını inkâr etmektedir. Burada ayrıca kesinlik bildiren “hiç kuşkusuz” belirteciyle “yanıtı denetim altında tutma” yöntemi de kullanılmakta, hayvanların aksini iddia etmelerinin yolu kapatılmaktadır. “Beds” sözcüğü için kullanılan italik karakterlerle “vurgulama” yöntemine de başvurulmuştur.⁴ “Vurgulama, bir kelime ya da ifadeye vurgu yaparak farklı bir anlam elde etme” olarak tanımlanabilir. (Alatlı, 2001: 33). Bu örnekte “Yataklar ile ilgili bir hüküm olduğunu sanmamışsınızdır herhalde” dendiğinde, hükmün aslında başka bir şey ile ilgili olabileceği iması söz konusudur ve gerçekten de domuzlar hükmün yataklara değil, çarşafly yataklara karşı olduğunu iddia edeceklerdir.

- *“Do you know who is responsible for this? Do you know the enemy who has come in the night and overthrown our windmill? SNOWBALL!” (Orwell, 1997: 42) / “Bunun sorumlusunun kim olduğunu biliyor musunuz? Gece gelip de yel değirmenimizi yerle bir eden*

⁴ Propaganda yöntemlerini açıklamak için kitaptan yaptığımız alıntılarımızın tümünü italik karakterlerle verdiğimizden, özgün metinde italik ile yazılmış sözcükler, vurgunun kaybolmaması için kalın italik ile yazılmıştır.

düşmanı biliyor musunuz? SNOWBALL!” sözleriyle Napoleon, yel değirmeninin yıkılması olayını Snowball’a yükleyerek “günah keçisi yaratma” yöntemini kullanmaktadır.

- “Once again it was being put about that all the animals were dying of famine and disesae, and that they were continually fighting amongst themselves and had resorted to cannibalism and infanticide” (Orwell, 1997, 44) / “Bir kez daha hayvanların açlıktan ve hastalıktan öldüğü, aralarında sürekli kavga ettikleri, yamyamlık yaptıkları ve yeni doğan yavruları öldürdüklerine dair söylentiler çıkmıştı” açıklaması çiftlik dışında yürütülen anti-propagandayı örneklemektedir.

- “The animals, now also learned that Snowball had never – as many of them has believed hitherto – received the order of ‘Animal Hero First Class’. This was merely a legend which had been spread sometime after the battle of Cowshed by Snowball himself” (Orwell, 1997: 58) *Hayvanlar şimdi de – şimdiye kadar inandıklarının aksine- Snowball’un hiçbir zaman ‘Birinci Sınıf Kahraman Hayvan’ nişanını almadığını öğrenmişlerdi. Bu Snowball’un İnek Ahır Muharebesi’nden bir süre sonra kendi yaydığı bir efsaneydi yalnızca*” açıklamasından domuzların “tarihi yeniden yazma” yöntemini diğer hayvanlar üzerinde başarıyla uyguladıkları anlaşılmaktadır. Hayvanlar, *İnek Ahır Muharebesi’nden* sonra Snowball’un herkesin gözü önünde “Birinci Sınıf Kahraman Hayvan” nişanıyla ödüllendirilmiş olmasına karşın, şimdi aslında hiçbir zaman bu ödülü almadığı söylendiğinde, kendi gördüklerine değil de, domuzların söylediklerine inanmaktadırlar.

- “And now, thanks to the leadership of Comrade Napoleon – we have won every inch of it back again!” (Orwell, 1997: 64) / “Ve şimdi, Napoleon Yoldaş’ın önderliği sayesinde, her bir karışım geri kazandık” sözleriyle Squealer “konuyu saptırma” yöntemini kullanmaktadır. Konuyu saptırma, “savunulan şey hakkındaki bir eleştiriyi konuyu başka bir yere çekerek göz ardı etmekten oluşan hata” (Alatlı, 2001: 55) olarak tanımlanabilir. Yel değirmeninin yıkılmış olmasına karşın tüfek atışı yaptırılıp kazanılan “zafer” kutlanmakta, kutlamanın nedeni olarak, düşmanın çiftlik topraklarından çıkartılması gösterilmektedir. Verilen kayıpların üzerinde durmak yerine, zaten hayvanlara ait olan çiftliğin geri kazanılması zafer gibi yansıtılıp, yel değirmeninin yıkılması ve birçok hayvanın ölüp, geri kalanların çoğunun yaralanmış olması konu dışı bırakılmaktadır.

- “Boxer and Clover always carried between them a green banner marked with the hoof and the horn and the caption, “Long live Comrade Napoleon!” (Orwell, 2007: 69) / *Boxer ve Clover üzerinde toynak ve boynuz ile “Çok yaşa Napoleon Yoldaş” yazısı göze çarpan yeşil bir pankartı daima aralarında taşıyorlardı*” açıklamasından, yazılı propagandanın bir çeşidi olan “pankart açma” yöntemine başvurulduğu anlaşılmaktadır. Pankart, “toplantı ve gösterilerde taşınan, üzerinde benimsenen amacın birkaç sözle gösterildiği karton veya bezden levha”⁵ olarak tanımlanabilir. Her hafta yapılan gösteride bu pankartın taşınmasının amacı Napoleon’u onurlandırmak ve imajını pekiştirmektir.

2.2. Metindeki Rıza Söylemlerinin İncelenmesi

Metnin ikinci bölümünden itibaren domuzların kontrolü ele geçirmekte oldukları görülmekte ve böylelikle de her tür söylem ve eylemlerinde propaganda unsuru arama gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Zaferin kazanılmasından sonra hayvanların temel gereksinimlerin giderilmesinin yanı sıra öncelikle yapılan işlerden biri yine “İngiltere’nin Hayvanları”nı üst üste yedi kez

⁵ Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, “pankart”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54e8e9a1c59a32.60906731 [21.02.2015].

okumak olur. Sloganlaşmış şarkının tekrar edilmesi ile hayvanlar da tekrar tekrar ikna olmakta ve olanlarla olacıklara gösterdikleri rıza pekişmektedir.

- *“But the pigs were so clever that they could think of a way round every difficulty”* (Orwell, 1997: 16) / *“Ama domuzlar öyle akıllıydılar ki her güçlüğü çaresini düşünebiliyorlardı”* ve *“the pigs did not actually work, but directed and supervised the others. With their superior knowledge it was natural that they should assume the leadership”* (Orwell, 1997: 16) / *“Domuzlar aslında çalışmıyor ancak diğerlerini yönetip denetliyorlardı. Üstün bilgileriyle önderliği üstlenmeleri de doğaldı”* ifadelerinden, diğer hayvanların ağzından çıkan ya da aklından geçenlerin “sahibinin sesi”ne dönüşmüş olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle diğer hayvanlar, domuzlara karşı itaat ve sadakatlerinin bir sonucu olarak artık onların yönlendirdiği şekilde düşünmekte ve konuşmaktadırlar; bu nedenle düşünceleri ve söylemleri aslında domuzların görüşlerini yansıtmaktadır. İsyan yoluna eşitlik düşüncesiyle çıkan hayvanlar, çok geçmeden domuzların üstün olduğunu kabullenmişler ve onlar tarafından yönlendirilip denetlenmeyi doğal karşılar olmuşlardır.

- *“Every mouthful of food was an acute positive pleasure, now that it was truly their own food, produced by themselves for themselves and not doled out to them by a grudging master. With the worthless parasitical human beings gone, there was more for everyone to eat”* (Orwell, 1997: 16) / *“Boğazlarından geçen her lokmadan, artık istemeye istemeye veren bir efendinin sadakası olmadığı, kendileri tarafından kendileri için üretilen gerçekten kendi yiyecekleri olduğu için büyük bir tat alıyorlardı”* ifadesinden, domuzların “ortak düşman gösterme” yöntemini diğer hayvanların üzerinde başarıyla uyguladıkları görülmektedir. Hayvanlar, “ortak düşman”dan kurtulmuş olmanın verdiği mutlulukla, yaşamlarında şikâyet konusu olabilecek hiçbir unsuru umursamayacaklardır; çünkü insanlardan kurtulmuşlardır ve en önemli sorunun da bu olduğu hayvanlara öğretilmiştir.

- *“[...] their efforts were rewarded”* (Orwell, 1997: 16) / *“çabalarının karşılığını görüyorlardı”, “there was more leisure too”* (Orwell, 1997: 16-17) / *“daha fazla boş vakit vardı”, “nobody stole, nobody grumbled over his rations, the quarreling and biting and jealousy which had been normal features of life in the old days had almost disappeared. Nobody shirked, or almost nobody”* (Orwell, 1997: 17) / *“kimse çalmıyor, kimse yiyecek miktarından şikâyet etmiyordu, önceden yaşamın olağan özelliği olan kavgalar ve ısrımlar ve kıskançlıklar neredeyse yok olmuştu. Hiç kimse ya da neredeyse hiç kimse işten kaçmıyordu”, “on Sundays there was no work”* (Orwell, 1997: 18) / *“Pazar günleri çalışma yoktu”* ifadelerinden, hayvanların geçmişten daha iyi durumda olduklarına inandırıldıkları görülmektedir. Domuzların yürüttüğü propaganda, diğer hayvanların içine işlemiş durumdadır. Bu anlamda, metinde hayvanların bakış açısından gerek doğrudan, gerekse dolaylı anlatım yolu ile dile getirilen her söz ya da düşünce domuzların yerleştirmek istediği bakış açısını yansıtmaktadır ve her biri birer “sahibinin sesi” örneğidir.

İlerleyen bölümlerde domuzlar daha da güçlendikleri için, propaganda yöntemlerinin kullanımı da yoğunlaşmaktadır. Domuzlar kazandıkları güçle kendilerine türlü ayrıcalıklar sağlamaya devam etmekte, bu ayrıcalıkları artık örtük biçimde değil açık olarak kullanmakta ve hayvanları kandırmak amacıyla çeşitli propaganda yöntemlerine başvurmuşlardır. Snowball’un *Yedi Emir*’i “dört ayak iyi iki ayak kötü” şeklinde tek bir slogana indirmesi ve koyunların da bu sloganı yerli yersiz saatlerce tekrarlamaları “kitlenin anlayacağı dilden konuşma” ve tekrarlama” yöntemlerine örnek oluşturmaktadır. Mesajı tekrar tekrar dile getirme işlemi, bizzat mesajın hedef kitlesi tarafından gerçekleştirilmektedir. Koyunlar kendi tekrarları ile kendi beyinlerini yıkamakta ve böylelikle kendi yaptıkları propagandaya ikna olmaktadır.

Diğer yandan, *İnek Ahır Muharebesi*'nde kazanılan zafer sonrası hayvanların defalarca İngiltere'nin Hayvanları şarkısını söylemeleri "tekrarlama" yöntemine, hayvanlara madalyalar dağıtılması ise "kaçınılmaz zafer" yöntemine bir örnektir. Şarkıyı defalarca söyleyen hayvanlar, hem birlikte hareket etme duygusunu pekiştirmekte, hem de tekrar ede ede şarkının içeriğine ikna olmaktadır. Diğer yandan madalyalarla ödüllendirilip onurlandırılmak, hayvanların bundan sonra da kazanan tarafta olmak için çalışmaya ve çarpışmaya devam etmesini sağlayacaktır.

- *"If Comrade Napoleon says it, it must be right"* (Orwell, 1997: 34) / *"Napoleon Yoldaş söylüyorsa doğrudur"* sözleriyle Boxer, "otoriteye başvurma" yöntemini kendi üzerinde uygulamaktadır. Bu yöntemde, bir iddiayı kabul ettirmek için otoriteye ya da otorite unsurlarına duyulan saygı, hürmet ya da korkudan yararlanılmaktadır (Alatlı, 2001: 98). Boxer, Napoleon'a saygı ve hayranlık duymaktadır, bu nedenle verdiği kararlarda Napoleon'un fikirleri doğrultusunda hareket etmektedir. Bir şeyi Napoleon'un söylemiş olması, Boxer'in onu doğru kabul etmesi için yeterlidir.

-*"Napoleon is always right"* (Orwell, 1997: 34) / *"Napoleon daima haklıdır"* sözlerini düstur haline getirecek olan Boxer, *"I will work harder"* (Orwell, 1997: 34) / *"Daha çok çalışacağım"* düsturunu sürekli tekrarladığı gibi bu düsturu da sürekli tekrarlayacaktır. "Tekrarlama" yönteminin esası, duya duya ikna olmaktır. Aslında Boxer, bu düsturlarla kendi kendini ikna etmektedir. Tekrarladıkça ikna olmakta, ikna oldukça da tekrarlamaktadır.

Olayların bir sonuca bağlandığı onuncu bölümde hayvanlar üzerinde metnin başından sonuna kadar uygulanan propaganda yöntemlerinin doğurduğu sonuç açıkça gözlemlenebilmektedir. Son kesitte propaganda yöntemleri ve propagandanın hayvanlar üzerindeki etkileri, doğrudan metindeki konuşmalardan olmasa da, her şeyi bilen, her şeyi gören bir üçüncü şahıs olan ve olaylara hayvanların bakış açısından bakan anlatıcının aktarımından anlaşılmaktadır. Öte yandan, son bölümde hayvanların bakış açısının ne kadarının kendilerine ait olduğu, ne kadarının algı yönetimi ve propagandanın etkilerinden kaynaklandığı önemlidir. Aslında hayvanlara ne düşünecekleri öğretilmiştir ve bunun sonucunda onlar da domuzların ağzından konuşmakta ve düşünmektedirler.

- *"More, they never lost, even for an instant, their sense of honour and privilege in being members of Animal Farm"* (Orwell, 2007: 78) / *Üstelik Hayvan Çiftliği'nin bir üyesi olmanın verdiği onur ve ayrıcalık duygusunu hiçbir zaman kaybetmemişlerdi* ifadesinden, diğer hayvanların "sahibinin sesi"ne dönüşmüş oldukları, yani domuzlar tarafından kendilerine ezberletilen şekilde düşündükleri ve konuştukları anlaşılmaktadır. Bu örnekte, domuzların diğer hayvanlar üzerinde "erdemli sözler" yöntemini uyguladıkları anlaşılmaktadır. "Hayvanlara onur verici ve ayrıcalıklı bir konumda oldukları öğretilmiş ve böylelikle güçlülere yakınmadan ve tepki vermeden göğüs germeleri sağlanmıştır.

- *"None of the old dreams had been abandoned. The Republic of the Animals which Major had foretold, when the green fields of England should be untrodden by human feet, was still believed. Some day it was coming: it might not be soon, it might not be within the lifetime of any animal now living but still it was coming"* (Orwell, 2007: 78) / *Eski hayallerin hiçbirinden vazgeçilmemişti. Old Major'ın müjdelediği, İngiltere'nin yeşil çayırlarına insan ayağının basmayacağı Hayvanlar Cumhuriyeti'ne hâlâ inanılıyordu. Bir gün mutlaka olacaktı, yakında olmayabilirdi, şimdi yaşayan hayvanların ömrü yetmeyebilirdi ama yine de olacaktı* açıklamasından domuzların "kaçınılmaz zafer" yöntemini kullandıkları anlaşılmaktadır. Hayvanlara ezberletilenlere göre, ayaklanma için yola çıkarken belirlenen hedeflere bir gün mutlaka ulaşılacaktır. Bu ideal, hayvanlar tarafından öylesine

içselleştirilmiştir ki, o günü görüp görememelerinin bir önemi kalmamıştır. Zaferi görmeseler bile ona giden yolu açan kitlenin bir parçası olmak için sabretmeye devam ederler.

- *“If they went hungry, it was not from feeding tyrannical human beings”* (Orwell, 2007: 79) / *“Aç kalsalar da, en azından gaddar insanları doyurmak için aç kalmıyorlardı”* ifadesinden, domuzların “ortak düşman gösterme” yöntemini uyguladıkları görülmektedir. Hayvanlar, ortak düşmana hizmet etmemenin mutluluğuyla yaşamlarında yakınma konusu olabilecek hiçbir unsuru dikkate almayacaklardır çünkü insanlardan kurtulmuşlardır.

- *“If they worked hard, at least they worked for themselves”* (Orwell, 2007: 79) / *“Çok çalışsalar da, en azından kendileri için çalışıyorlardı”* ifadesinden, hayvanların aslında şimdi de yine kendileri için değil, domuzlar için çalıştıklarının farkında olmadıkları ve durumlarının geçmiştekinden iyi olduğuna inandıkları görülmektedir. Domuzların kurguladıkları propagandanın içeriği, diğer hayvanlar tarafından içselleştirilmiştir. Bu anlamda, metinde hayvanların bakış açısından gerek doğrudan, gerekse dolaylı anlatım ile sunulan düşüncelerin tümü birer “sahibinin sesi” örneğidir.

3. Çevirilerin İncelenmesi

Propaganda içerikli söylemde, sözcüklerin sıralaması, sözcüklerin aralarındaki duraklamalar ve kullanılan tonlamalar vurgulanmak istenen ileti açısından önem taşımaktadır. İngilizce ile Türkçe, tümcenin öğelerinin yerleşimi bakımından birbirleriyle örtüşmeyen iki dildir. Bu durum, özellikle propaganda içerikli söylemin İngilizceden Türkçeye aktarımı açısından kimi örneklerde yer yer çeşitli kısıtlara neden olabilmektedir. Diğer yandan, Türkçede, tümcede kullanılabilecek sözcük sıralama seçenekleri çeşitlidir. Bu seçeneklerden herhangi birinin, özgün metinde yaratılan vurgu dikkate alınmadan tercih edilmesi, iletinin çeşitli şekillerde dönüşmesine yok açabilir. Bu bölümde, özgün metinde propaganda söylemi içeren beş örneğin, Halide Edib Adıvar, Rasim Özdenören, Leyla Moralı, Sevin Okyay, Sedat Demir ve Celal Üster tarafından yapılan Türkçe çeviriler ile Sophie Dévil, André Simon ve Jean Quéval tarafından yapılan Fransızca çevirilere nasıl yansıtıldığı incelenecektir.

Aşağıdaki ilk örnekte; “kötü niyetli Napoleon, ‘çok konuşkan olmayan’ kişiliğine karşın, sözcükleri ve konuşma dinamiklerini amaçlara yeterince uydurmaktadır. Şaşkınlık içindeki hayvanlara diğer kaygılarını yatıştırmak için bir günah keçisi sunmakta, ses perdesinin yükseltilmesi ise iknanın fazladan pekiştirilmesi için kullanılmaktadır.” (Elbarbary, 2009: 38). Napoleon, propagandasına özgün metinde söylendiği gibi “sakince” başlamakta fakat sonradan strateji gereği gök gürültüsü gibi gürlemektedir. Ancak, özgün metinde Napoleon’un sesinin aniden çok yükseltmesinin bir diğer göstergesi, düşmanın adının açıklanırken büyük harf kullanmasıdır. Bu kullanım, dilde biçimin anlamdan çok bağımsız olmadığı durumlara bir örnektir. Özdenören, Okyay ve Simon dışındaki çevirmenler bu göstergeyi çevirilerine yansıtmamışlardır.

Özgün metinde düşmanın adı sadece bir ünlemle açıklanırken, “Bunu Snowball yapmıştır, Snowball!” diyerek adı iki kez tekrar eden Adıvar çevirisinde ek bir vurgu oluşmuştur. Aynı durum, Snowball’un adıyla yetinmeyip bunu onun yaptığına ilişkin bir tümce kurma gereksinimini hissedilen Moralı çevirisi ile yine “Snowball” yerine “Snowball’dur” diyerek ek bir vurgu yaratan Dévil ve Quéval çevirileri için de geçerlidir. Öte yandan, Adıvar ve Moralı çevirilerinde “Yoldaşlar” hitabından sonra verilen kısa duraklama yansıtılmamış ve propaganda için önemli olan vurgu, değişikliğe uğratılmıştır. Quéval ise Napoleon’un konuşmasına “sakince” başladığını atlayıp konuşmada alçak sestem gürlemeye giden bir tonlama olduğuna dair ayrıntıyı kullanmamıştır. Oysa ki konuşmaya sükûnetle başlayıp,

sonradan ses yükseltmek, propaganda konuşmalarında kullanılan bir stratejidir. Adivar ise, Napoleon'un gök gürültüsü gibi gürlediği bilgisini atlayarak kullanılan stratejiyi eksik yansıtmıştır. Özgün metinde, Napoleon'un bağırarak konuştuğu önce Snowball'un adının büyük harf ve ünlemlerle yazılmasıyla, sonra da Napoleon'un gök gürültüsü gibi bir sesle gürlediğinin söylenmesi ile ifade edilirken, Moralı, Demir ve Üster gürleme ile ilgiyi bilgiye öne alıp vurguyu değiştirmiş; Moralı, Üster ve Quéval ise gök gürültüsü benzetmesine yer vermeyerek kullanılan stratejiyi örtük bırakmışlardır. Özgün metinde yer alan Napoleon'un "aniden" gürlediğine dair bilgiye yer vermeyen Moralı, Demir ve Quéval çevirilerinde ise stratejinin eksik yansıtılması söz konusudur zira ani ses yükselmesi propaganda içerikli konuşmaların önemli bir unsurudur.

Özgün metinde kimin "sorumlu" olduğu sorgulanırken, Üster "Bu işi kim yaptı biliyor musunuz?" şeklindeki aktarımı ile Quéval de "sorumlu" yerine "suçlu" ifadesini kullanarak anlamı dönüştürmüşlerdir. Özellikle "suçlu" ifadesinin doğrudan kullanılması, özgün metinde örtük bırakılan bir anlamın çeviride açıkça ifade edilmesi anlamına gelmekte olup, siyaseten ve stratejik olarak özgün metinle tam örtüşmeyen bir söylemdir. Diğer yandan Adivar, geceleyin gelip de yel değirmenini yıkan düşmandan söz edilen bölümü atlamış, Moralı ise bu bölümde "yel değirmenimizin tek düşmanı" şeklinde bir ifade kullanarak özgün metinde verilen bilgiyi dönüştürmüştür. Adivar, Özdenören, Okyay ve Demir ise bunu yapanın "düşman" olduğunu aktarmayarak, metinlerini bu göstergeden mahrum bırakmışlardır.

Örnek 1

Orwell, 42.	"Comrades," he said quietly, "do you know who is responsible for this? Do you know the ennemy who has come in the night and overthrown our windmill? SNOWBALL!" he suddenly roared in a voice of thunder.
Adivar, 57-58.	[...] sakın bir sesle: "Yoldaşlar, bundan kimin mesul olduğunu biliyor musunuz?" dedi "Bunu Snowball yapmıştır, Snowball!"
Özdenören, 46.	Sakın bir sesle: "Yoldaşlar, dedi, bunun sorumlusu kimdir biliyor musunuz? Geceleyin gelip de yeldeğirmenimizi mahveden kimdir, biliyor musunuz? SNOWBALL" sesi birdenbire gökgürültüsü gibi gürledi.
Moralı, 61.	Alçak bir sesle "Arkadaşlar, bunun sorumlusu kimdir, bilir misiniz? Gece gelen, değirmenimizin tek düşmanını biliyor musunuz? dedi ve gürleyen bir sesle "Bunu Snowball yaptı!" diye bağırdı.
Okyay, 64.	Yavaşça, "Yoldaşlar" dedi, "Bundan kimin sorumlu olduğunu biliyor musunuz? Gece vakti gelip yeldeğirmenimizi yıkanın kim olduğunu biliyor musunuz? Birden gök gürültüsü gibi bir sesle kükredi: "KARTOPU!"
Demir, 58.	"Yoldaşlar" dedi alçak sesle, "Bunun sorumlusunun kim olduğunu biliyor musunuz? Gece gelip yeldeğirmenimizi yerle bir eden tanıyor musunuz?" ve gök gürültüsünü andıran bir sesle haykırdı: Snowball!
Üster, 85.	Sesini yükseltmeden, "Yoldaşlar," dedi. "Bu işi kim yaptı biliyor musunuz? Geceleyin buraya gelip yel değirmenimizi yıkan düşmanın kim olduğunu biliyor musunuz?" Sonra birden gürledi "Snowball!"

Dévil, 28.	“Camarades, déclara-t-il d’un ton calme, savez-vous qui est responsable de tout ceci? Connaissez-vous l’ennemie qui est venu à la faveur de la nuit pour abattre notre moulin à vent? C’est Snowball, rugit-il soudain d’une voix de tonnerre.
Simon, 80.	“Camarades, dit-il calmement, connaissez-vous la responsable de tout cela? Savez-vous qui est l’ennemi qui, venu pendant la nuit, a ruiné notre moulin? SNOWBALL! rugit-il brusquement d’une voix tonitruante.
Quéval, 79.	“Camarades, dit-il savez-vous qui est le fautif? L’ennemi qui s’est présenté à la nuit et a renversé notre moulin à vent? C’est Boule de Neige! rugit Napoléon.

Yedi Emir hükümlerinin her birinin sonuna domuzların çıkarları doğrultusunda yapılan eklemeler, İngilizce tümce yapısı nedeniyle özgün metinde tümcenin sonunda yer almaktadır. Ancak bunun da ötesinde bu eklemelerin mantıksal olarak da sonda yer alması gerekmektedir çünkü duvara yazılmış bir tümcenin ortasına dikkat çekmeyecek şekilde sonradan sözcük eklemek mümkün değildir. Tümcenin içine yerleştirilen sözcüğün sonradan eklendiği belli olacak ve bu da hikâyenin gelişiminde bir mantık hatası oluşturacaktır. Bu durum, Okyay’ın dikkatinden kaçmamış ve aşağıda ikinci ve üçüncü örneklerde görüldüğü üzere Türkçeye de uydurarak özgün metinde olduğu gibi tümcenin sonuna bir eklemeye yerleştirmiştir. Özdenören ve Moralı her ne kadar ilk örnekte eki tümcenin sonunda aktarmışlarsa da, nedense aynı mantığın işletilmesi gereken diğer örnekte eki tümcenin içinde kullanmışlardır. Bu ayrımı diğer Türkçe çevirilerin hiçbirinde dikkate alınmamış, Fransızca çevirilerde ise yapılan eklemeye özgün metinde olduğu gibi tümcenin sonunda yer almıştır. Diğer yandan, Fransızca tümce yapısı İngilizce tümce yapısı ile örtüşmektedir ve bu tür bir konumlandırmaya uygundur.

Bunlara ek olarak, özgün metinde sonradan eklenen bölümler, italik karakterle yazılarak vurgulanmıştır. Dévil ve Simon bu ayrımı dikkate alarak çevirilerinde eklemeler için italik harf kullanmış, Okyay her iki örnekte de eklemeleri italik yerine kalın harfler kullanarak da olsa vurgulamış, Üster ilk örnekte italik harfler kullansa da ikinci örnekte bu ayrıntıya yer vermemiş, Adıvar da benzer şekilde ilk örnekte vurguyu kalın harflerle sağlamış ancak ikinci örnekte bu ayrıntıyı dikkate almamıştır. Simon, her iki örnekte de tümcenin tümünü italik harflerle yazarak vurgunun kaybolmasına neden olmuş, Özdenören, Moralı ve Demir ise iki örnekte de bu vurguya yer vermemişlerdir.

Örnek 2

Orwell, 54.	No animal shall kill any other animal <i>without cause</i> .
Adıvar, 72.	Hiçbir hayvan diğer bir hayvanı bir sebep olmadan öldüremez.
Özdenören, 58.	Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldüremez meğer ki bir sebep ola.
Moralı, 77.	Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldürmeyecek, nedeni olmazsa.
Okyay, 80.	Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldüremez, geçerli nedeni olursa başka .
Demir, 71.	Hiçbir hayvan diğer bir hayvanı nedensiz öldürmeyecek.
Üster, 105.	Hiçbir hayvan başka bir hayvanı <i>sebepsiz yere</i> öldürmeyecek.
Dévil, 34.	Animal, tu ne tueras point un autre animal <i>sans motif</i> .

Simon, 100.	Nul animal, prononça-t-elle, ne tuera un autre animal <i>sans raison valable</i> .
Quéval, 99.	<i>Nul animal ne tuera un autre animal sans raison valable.</i>

Örnek 3

Orwell, 65.	No animal shall drink alcohol <i>to excess</i> .
Adivar, 87.	Hiçbir hayvan fazla alkol içemez.
Özdenören, 69.	Hiçbir hayvan ifrat derecede alkol içemez.
Moralı, 91.	Hiçbir hayvan fazla miktarda alkol içmeyecek.
Okyay, 96.	Hiçbir hayvan alkollü içki içemez, aşırıya kaçmazsa başka.
Demir, 83.	Hiçbir hayvan gereğinden fazla alkol içmeyecek.
Üster, 122.	Hiçbir hayvan aşırı içki içmeyecek.
Dévil, 41.	Animal, tu ne boiras pas d'alcool à <i>l'excès</i> .
Simon, 120.	Nul ne boira d'alcool jusqu'à <i>l'excès</i> .
Quéval, 118.	<i>Aucun animal ne boira d'alcool à l'excès.</i>

Aşağıdaki dördüncü örnekte sorulan soru ile “tarihi yeniden yazma” ve “yanıtı denetim altında tutma” yöntemleri bütünleşik olarak kullanılmış, ayrıca *that* [bunu] sözcüğünün italikle yazılması ile “vurgulama” yöntemine de yer verilmiştir. İtalik ile sağlanan vurguya Dévil ve Quéval çevirilerinde yer verilirken, Simon çevirisinde yer verilmemiştir. Okyay çevirisinde vurgu kalın harflerle sağlanmış, ancak “surely” [elbette/şüphesiz] ifadesi “hiç değilse” olarak aktarıldığından özgün metinde yer almayan “aza razı olmak” yananlamı ortaya çıkmış ve böylelikle söylem dönüşmüştür. Üster çevirisinde de söylem “bunu *unutmuş olamazsınız, yoldaşlar!*” şeklinde aktarılarak yine bir miktar dönüştürülmüş ve vurgu da dönüştürülen bölüme kaydırılmıştır. Simon ve Quéval vurguyu tümcenin başına taşımışlar, Dévil ise özgün metinde kullanıldığı yerde korumuştur. Adivar, Özdenören, Moralı ve Demir ise tümceyi tamamen atlayarak yapıt için önem taşıyan propaganda yöntemleri ve vurgular da dâhil olmak üzere tümceyi oluşturan tüm göstergeleri silmişlerdir.

Örnek 4

Orwell, 49.	Surely you remember <i>that</i> , comrades?
Adivar, 65.	-
Özdenören, 53.	-
Moralı, 69.	-
Okyay, 73.	Hiç değilse bunu hatırlıyorsunuzdur, değil mi, yoldaşlar?

Demir, 65.	-
Üster, 97.	Bunu <i>unutmuş olamazsınız</i> , yoldaşlar!
Dévil, 31.	Vous vous souvenez sûrement de <i>cela</i> , camarades ?
Simon, 91.	Ça, vous vous en souvenez sûrement, camarades ?
Quéval, 90.	De <i>cela</i> , sûrement vous vous rappelez, camarades ?

Özgün metinde “daha iyi” ifadesi italik karakterlerle yazılarak vurgulanmıştır. Okyay vurguyu kalın karakterlerle sağlamış, ancak “good” [iyi] ve “better” [daha iyi] karşılaştırmasını kullanmayıp, yerine “âlâ” ve “harika” ifadelerini tercih ederek sloganı dönüştürmüş, ayrıca seçtiği sözcükler sayesinde özgün metinde olmayan bir ses uyumu yakalamıştır. Adivar, Özdenören, Moralı, Demir ve Dévil ise vurguyu hiç kullanmamış, Simon ise vurguya yer vermekle birlikte, “yaşasın dört ayaklılar, onurlansın iki ayaklılar” ifadesiyle sloganı dönüştürmüştür. Simon’un kullandığı sloganla da özgün metinde olduğu gibi dört ayaklı olmak olumlu değerlendirilmekte, ancak iki ayaklılar daha da üstün bir yerde konumlandırılmakta, ayrıca kullanılan sözcüklerle sloganın içi de doldurulmaktadır. Özgün metinde ise mekanik ve söylendikçe insanı sersemletebilecek bir slogan kullanılmıştır. İçi dolu bir slogan ile mekanik bir slogan arasında fark vardır, bu fark söyleyen insanların beden diline bile yansiyabilir. Quéval çevirisinde ise sloganın bütünü italik karakterle yazıldığından, tek sözcük üzerindeki vurgu yok edilmiştir. Moralı, Demir ve Quéval ise, özgün metinde üç kez tekrar edilen sloganı iki kez tekrar edilerek, eksiltme yoluna gitmişlerdir.

Örnek 5

Orwell, 80.	“Four legs good, two legs <i>better</i> ! Four legs good, two legs <i>better</i> ! Four legs good, two legs <i>better</i> !”
Adivar, 106.	“dört ayak iyi iki ayak daha iyi! Dört ayak iyi iki ayak daha iyi! Dört ayak iyi iki ayak daha iyi!”
Özdenören, 84.	“Dört ayak iyi, iki ayak daha iyi! Dört ayak iyi, iki ayak daha iyi! Dört ayak iyi, iki ayak daha iyi!”
Moralı, 112.	“Dört ayak iyi! İki ayak daha iyi! Dört ayak iyi! İki ayak daha iyi!”
Okyay, 117.	“Dört ayak oh ne âlâ, iki ayak harika ; Dört ayak oh ne âlâ, iki ayak harika ; Dört ayak oh ne âlâ, iki ayak harika !”
Demir, 99.	“Dört ayak iyi! İki ayak daha iyi! Dört ayak iyi! İki ayak daha iyi!”
Üster, 141.	“Dört ayak iyi, iki ayak <i>daha</i> iyi! Dört ayak iyi, iki ayak <i>daha</i> iyi! Dört ayak iyi, iki ayak <i>daha</i> iyi!”
Dévil, 49.	“Quatre pattes, bon, deux pieds, mieux ! Quatre pattes, bon, deux pieds, mieux ! Quatre pattes, bon, deux pieds, mieux !”
Simon, 146.	“Vive les Quatre-Pattes, <i>Honneur</i> aux Deux-Pattes ! “Vive les Quatre-Pattes, <i>Honneur</i> aux Deux-Pattes ! “Vive les Quatre-Pattes, <i>Honneur</i> aux Deux-Pattes!”
Quéval, 143.	“ <i>Quatre pattes, bon! Deux pattes, mieux ! “Quatre pattes, bon! Deux pattes, mieux !”</i>

Son bir örnek olarak, Sovyetler Birliği'nde ve diğer komünist rejim uygulanan ülkelerde vatandaşların birbirlerine hitapta kullandıkları "tavariş" olarak okunan "товарищ"⁶ sözcüğü, Türkçede bu bağlam söz konusu olduğunda "yoldaş" olarak geçmektedir. Orwell'in "comrade" olarak kullandığı bu sözcük Fransızca çevirilerde "camarade" ve Morali çevirisinin dışında kalan Türkçe çevirilerde "yoldaş" sözcüğü ile karşılırken, Morali bu sözcüğü "arkadaş" olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Oysa ki "yoldaş", taraflar arasında bir görüş ve fikir birliğine, birlikte hareket etme durumuna işaret eden bir sözcüktür. Bu yüzden, sözcüğün "yoldaş" değil de "arkadaş" olarak aktarılması ile metnin yeri olarak okunuşu eksik bırakılmaktadır.

Sonuç

Orwell'in *Animal Farm* başlıklı yapıtında, gücü elinde bulunduranlar ve pekiştirmek isteyenler ile bunlarla yakın temasta olup da bu güçten kendine pay çıkarmayı bilenler propagandaya başvurmaktadır. Bu iki gruba da girmeyenler arasına da farkında olmadan propagandaya alet edilenler de mevcuttur. Tüm bunların bir sonucu olarak, *Animal Farm*'da yer alan söylemlerin incelenmesi ile güce talip olan, gücü elde eden ve elinde tutmaya çalışanların diğerlerine çeşitli dayatmalarda buldukları, amaçlarına ulaşmak için kimi durumlarda bilerek yanlış muhakeme yaptıkları, kasten eksik bilgi verdikleri, duygu sömürüsü yaptıkları, olaylar arasında alakasız bağlantılar kurdukları, işlerine gelen durumları genelledikleri ve dili belli amaçlar doğrultusunda kullandıkları ve sonuçta diğerlerini ya güçlerinden pay sahibi yaparak, ya kandırarak, ya da yıldırarak ikna ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda yapıtın, propaganda, ikna, rıza ve güç dengesizliği kavramları üzerinden yansıttıkları, gerçek yaşamdan kopuk değildir.

Diğer yandan, ikna edenle ikna edilen arasında her zaman bir ezen ve ezilen ilişkisi de bulunmayabilir. İkna etmek için yapılanlar da bir tür propaganda olsa da, bu sözcük daha çok politika ile özdeşleşmiştir, bu nedenle bu kavram günlük yaşamda ikna, inandırma, açıklama gibi daha yumuşak ifadelerle anılmaktadır. Yine de, nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın, yöntemler bir amaca yöneliktir ve amaçlar bazen masum olmakla birlikte, bazen de aldatma, yanıltma, yalan söyleme, oyalama gibi içeriklerle donanırlar ve görünen ile var olan arasındaki fark sorgulanmadıkça gerek yazınsal bir metinde, gerekse günlük yaşamda saptanmaları güç olabilir. Belki de bu nedenle "bir halkı tümüyle yapay bir söylen evrenine, dünyayla hiçbir ilişkisi kalmamış, onun gerçeklik ölçülerinden kesinlikle kopmuş bir dünyada yaşatmak olanaklıdır" (Domenach, 1995: 95). Yapıtın akışı içinde de, aradan geçen onca zamanda hiçbir şeyin iyiye gitmemesi, tarihin domuzların propagandaları ile belli çıkarlar doğrultusunda yeniden yazılması, hayvanların sürekli bir suçluluk ve eksiklik hissi ile kusuru kendi belleklerinde arayıp bizzat tanık oldukları şeylere değil de, domuzların anlattıklarına inanır olmaları, etraflarında üretilen propaganda, ikna ve rıza söylemlerini doğru okumamalarının ve kendi güçlerinin farkına olmamalarının bir sonucudur. Oysa birçok propaganda yöntemi, düzmece sav içerir ve bu nedenle doğru işleyen mantık kadar, yanlış işleyen mantık da propagandaya hizmet edebilir.

Bu çalışmada, Orwell'in *Animal Farm* başlıklı yapıtı üzerinden, propagandacının propaganda ve ikna söylemleri ile rıza gösterenin kendini ikna ve rıza söylemleri irdelenip değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda, çalışma kapsamında incelenen örneklerde rastlanan yöntemler; basitleştirme, belirsizlik, duygu sömürüsüne başvurma, erdemli sözler, genelleme, grup kimliğine başvurma, günah keçisi yaratma, gündemi değiştirme, imalı soru, kaçınılmaz zafer, kendini örnek gösterme, kitleleri doyurma, kitlenin anlamayacağı dilden konuşma,

⁶ Dictionarist TR, "товарищ" <http://nedir.dictionarist.com/%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%89> [08.10.2014].

kitlenin anlayacağı dilden konuşma, konuyu saptırma, korkuya başvurma, kötünün iyisi, mazeret, niteliksel adam karalama, ortak düşman gösterme, otoriteye başvurma, ötekileştirme, pankart açma, psikolojik savaş, slogan atma, sözde soru sorma, tarihi yeniden yazma, tehdide başvurma, tekrarlama, tekipleştirme, vurgulama, yanıtı denetim altında tutma, yanlış benzetme, ya siyah ya beyaz, ya /ya da - yanlış ikilem yaratma yöntemleridir. Bu yöntemler, yapıt içindeki kimi söylemlerde tek tek, kimi söylemlerde ise iç içe geçmiş olarak saptanmışlardır. Başka bir deyişle, kimi durumlarda tek bir söylemde birden fazla propaganda ve ikna yönteminin kullanılması mümkün olmaktadır. Diğer yandan, bu yöntemlerin kimileri, tanım bağlamında da birbirlerine yakın görünmektedir.

“Yazınsal bir metin, başka metinlerle göstergebilimsel yolculuğu üzerinde yansımaları olacak şekilde gerçek ya da kurgusal bağlar kurabilir. [...] Metinler söyleşi halindedir ve bize diğer metnin yenilenmiş bir okumasını sunarlar” (Öztürk Kasar, 2009: 172). Yazınsal metnin, göstergebilimsel çözümlemede içindeki metinler arası öğeler açısından da irdelenmeli, çeşitli metinler arası tekniklerinden hangilerinin kullanıldığı, hangi kişinin, olgunun ya da olayın kime ya da neye gönderme yaptığı görülmeye çalışılmalıdır. Çeviri göstergebilimsel değerlendirme söz konusu olduğunda ise, metinler arası öğelerin kaynak metinden varış metnine ne derece yansıtıldığına bakılmalı ve varış noktasında metinler arası öğeler açısından bir dönüşme olup olmadığı irdelenmelidir. Bu çalışma kapsamında incelenen propaganda, ikna ve rıza içerikli beş örneğin dokuz farklı çevirisinde, anlamın kimi zaman Türkçe ve Fransızcanın özelliklerinden ve tümce yapılarından dolayı, kimi zaman ise çevirmenlerin tercihleri doğrultusunda yer yer belli oranlarda dönüştüğü görülmüştür. Özellikle propaganda söz konusu olduğunda, söylenmiş bir sözün ya da sloganın şeklinin ya da vurgularının değiştirilmesi, tekrar sayılarının azaltılması ya da çoğaltılması, içindeki ses uyumunun yansıtılmaması, vurgusu özgün metinde biçimsel olarak belli edilmiş bir slogana ait özelliklerin dikkate alınmaması, ünlemlerin eksiltilmesi ya da çoğaltılması gibi farklılıklar metindeki propaganda ve ikna söylemlerinin ve bunların arkasındaki yöntemlerin okunuşlarını etkileyebilmektedir. Çevirmen olarak istenmeyen anlam dönüşümlerinden kaçınmak adına, metne çeviri göstergebiliminin bakış açısıyla yaklaşmak, metni çevirmeye başlamadan önce uygun çözümleme işlemlerinden geçirmek ve göstergeleri açık ve örtük yönleriyle okuduktan sonra çeviriyle başlamak yararlı olabilir.

Metinleri ele alırken kullanılacak önemli göstergebilimsel çözümleme işlemlerinden birisi, metinler arası ilişkilerinin incelenmesidir. *Animal Farm*; gerek karakterleri, gerek olay ve nesnelere, gerekse bunlarla bütünleşmiş propaganda unsurları ile 1917 Rus Devrimi ve sonrasında Sovyetler Birliği'nde yaşananlarla ilişkilendirilebilmektedir. Bu anlamda, metinler arası *Animal Farm*'ın neredeyse bütününe anırtırma yöntemi ile işlenmiştir. Öte yandan, “varlığını dışarıdan bildirecek ve belirtecek bir dış bildiri dizgesi olmadığı için anırtırmayı bulmak zordur, çoğu zaman kişisel ekin birikimi ve çabayı gerektirir” (Aktulum, 2007: 109). Aynı şekilde *Animal Farm*'daki anırtırmalar da gerek 1917 Rus Devrimi'ne, gerekse propaganda ve ikna yöntemlerine yönelik metinler arası bir bakış ve okuma ile anlamlandırılmaktadır. Diğer yandan, *Animal Farm*'da yer alan propaganda, ikna ve rıza söylemleri çözümlendiğinde, politika ve gerçek yaşamda günlük olarak yer alan propaganda, ikna ve rıza söylemlerine de ışık tutulmuş olmaktadır.

Kaynakça

Aktulum, K. (2007). *Metinler arası İlişkiler*. 3. bs. İstanbul: Öteki.

Alatlı, A. (2001). *Safsata Kılavuzu*. İstanbul: Boyut.

Boztaş, İ.; Ş. Okyayuz Yener. *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.

Dictionarist. <http://www.dictionarist.com>

Domenach, J-M. (1995). *Politika ve Propaganda*. çev. Tahsin Yücel, 2. bs. İstanbul: Varlık.

Elbarbary, S.. (2009). "Language as a Theme in Animal Farm". *Bloom's Modern Critical Interpretations, George Orwell's Animal Farm*. Ed. Harold Bloom. New York: Infobase Publishing.

Orwell, G. (1947). *Les Animaux Partout*. çev. Sophie Dévil. Monaco: Editions Odile Pathé.

Orwell, G. (1954). *Hayvan Çiftliği*. çev. Halide Edib-Adıvar. İstanbul: Maarif.

Orwell, G. (1978). *Hayvan Çiftliği-Domuzlar Diktatoryası*. çev. Rasim Özdenören. İstanbul: Bedir.

Orwell, G. (1979). *La République des Animaux*. çev. André Simon. Paris: Gallimard.

Orwell, G. (1984). *Hayvanlar Çiftliği (Bir Peri Masalı)*. çev. Sevin Okyay İstanbul: Kelebek.

Orwell, G. (1997). *Animal Farm*. 2. bs. Malezya: Longman.

Orwell, G. (1998). *Hayvanlar Çiftliği*. çev. Leyla Moralı. İstanbul: İnkılap.

Orwell, G. (2001). *Hayvan Çiftliği*, traduit par Sedat Demir, İstanbul: Şule.

Orwell, G. (2013). *La Ferme des Animaux*. çev. Jean Quéval, Paris: Gallimard.

Orwell, G. (2014). *Hayvan Çiftliği-Bir Peri Masalı*. çev. Celal Üster. İstanbul: Can.

Öztürk Kasar, S. (2009). "Pour une Sémiotique de la Traduction". *La Traduction et ses Métiers*. ed. Colette Laplace, Marianne Lederer, Daniel Gile. Caen: Lettres Modernes Minard.

Psychological Operations. (1979). Headquarters Department of the Army. Field Manual 33-1. Washington, DC.

Tindale, C. W. *Fallacies and Argument Appraisal. Critical Reasoning and Argumentation*. New York: Cambridge University Press.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>